

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลกำหนดให้ปี พ.ศ. 2547 เป็นปีแห่งการรณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อให้อาหารที่ผลิตและบริโภคภายในประเทศมีความปลอดภัยได้มาตรฐานทัดเทียมสากล นำไปสู่การมีสุขภาพดีถ้วนหน้าของประชาชน การมุ่งเน้นที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลก เป็นผู้นำด้านการเกษตรในการผลิตอาหารป้อนสู่ตลาดโลก ผลิตผลเกษตรจากไร่นาของเกษตรกรซึ่งเป็นจุดเริ่มแรกของห่วงโซ่อาหาร จึงต้องมีความปลอดภัยก่อนการส่งมอบให้แก่ผู้รับซื้อ เพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง หรือเพื่อนำไปส่งออก ตลอดจนเพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเกษตร ประกอบกับแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2548-2551 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดกลยุทธ์หลักระดับชาติ ให้มีการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรโดยเน้นสินค้าเกษตรที่มีมาตรฐาน คุณภาพ ศักยภาพและโอกาสทางการตลาดสูง แต่เนื่องจากการผลิตด้านการเกษตรของไทยในอดีตที่ผ่านมา มุ่งเน้นเพื่อการผลิตเชิงปริมาณที่มีได้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม เกษตรกรจำนวนไม่น้อยมีการใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงมีผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ ดิน น้ำ อากาศและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งก่อให้เกิดจุดอ่อนในด้านการค้าผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเองในทุกระดับ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2548 : 1)

กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักที่มีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้พึ่งพาตนเอง สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน จึงต้องดำเนินงานให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศโดยเร็วภายใต้ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลกตามนโยบายของรัฐบาล ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาในขั้นตอนการผลิตและการจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นใจด้านมาตรฐานและความปลอดภัยให้แก่ผู้รับซื้อและผู้บริโภคทุกระดับ ทั้งนี้ โดยดำเนินการสำรวจและจำแนกพื้นที่การผลิตสินค้าเกษตรตามระดับความปลอดภัย และดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่เพื่อยกระดับความปลอดภัย โดยการนำมาตรฐานการผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสมหรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มาปรับใช้ เพื่อควบคุมความปลอดภัยในการ

ผลิตสินค้าเกษตรตามความต้องการของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่การควบคุมคุณภาพปัจจัยการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต การจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวอย่างเหมาะสม ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้ปลอดภัยและได้มาตรฐาน โดยการเชื่อมโยงการผลิต การตลาด สนับสนุนการทำสัญญาหรือข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (contract farming) ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายเพื่อประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายร่วมกัน (กรมส่งเสริมการเกษตร 2548 : 2)

ในปี 2546/47 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกหอมแดงทั่วประเทศ รวม 103,957 ไร่ ผลผลิตรวม 207,184 ตัน แหล่งปลูกที่สำคัญๆ อยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ พะเยา อุบลราชธานี ยโสธร และจังหวัดศรีสะเกษ ผลผลิตหอมแดงมีการเก็บเกี่ยวมากที่สุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม คิดเป็นร้อยละ 43 ของผลผลิตทั้งประเทศ โดยภาคเหนือมีผลผลิตออกสู่ตลาดมากในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลผลิตออกสู่ตลาดมากในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ผลผลิตหอมแดงส่วนใหญ่เพื่อป้อนให้กับตลาดภายในประเทศ และมีการส่งออกไปยังต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ตะวันออกกลาง และตลาดยุโรป ราคาขายหอมแดงแห้งกละเกรด ปี 2544/45 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 16.26 บาท ต่อมาในปี 2545/46 ราคาเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 18.33 บาท จึงจูงใจให้เกษตรกรปลูกหอมแดงมากขึ้น และในปี 2546/47 ช่วงหอมแดงของไทยออกสู่ตลาดตรงกับหอมแดงออกสู่ตลาดโลกเช่นกัน จึงทำให้ราคาขายลดลงเหลือ 15.04 บาท การที่ราคาหอมแดงตกต่ำ เนื่องจากรัฐบาลจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area – FTA) ระดับทวิภาค มีการลดภาษีในกลุ่มสินค้าเกษตร จึงส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตร เช่น หอม กระเทียม เป็นต้น มีการทะลักจากประเทศคู่ค้าเข้ามาขายในประเทศไทยในปริมาณที่เพิ่มขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตกับประเทศคู่ค้ามีต้นทุนต่ำกว่าประเทศไทยซึ่งมีต้นทุนการผลิตหอมแดงเฉลี่ย กิโลกรัมละ 7-8 บาท ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนที่สูงมาก ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต โดยการผลิตสินค้าให้ปลอดภัยและได้มาตรฐาน ลดต้นทุนการผลิต เช่น ลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ทดแทนโดยการใช้ปุ๋ยหมักและสารชีวภัณฑ์ (นรินทร์ สมบูรณ์สาร มปป: 1-2)

การผลิตหอมแดงของเกษตรกรในจังหวัดอุตรดิตถ์ยังมีการผลิตโดยใช้สารเคมี การใช้สารเคมีซ้ำๆ ตลอดจนการปลูกนั้น เป็นสาเหตุให้แมลงเกิดการต้านทานหรือดื้อยา หรือเกิดโรคเหี่ยวและด้านสารเคมี ตลอดจนส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อม และยังเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตหอมแดงให้ต้นทุนสูง ทำให้รายได้ที่เกษตรกรควรจะได้รับนั้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

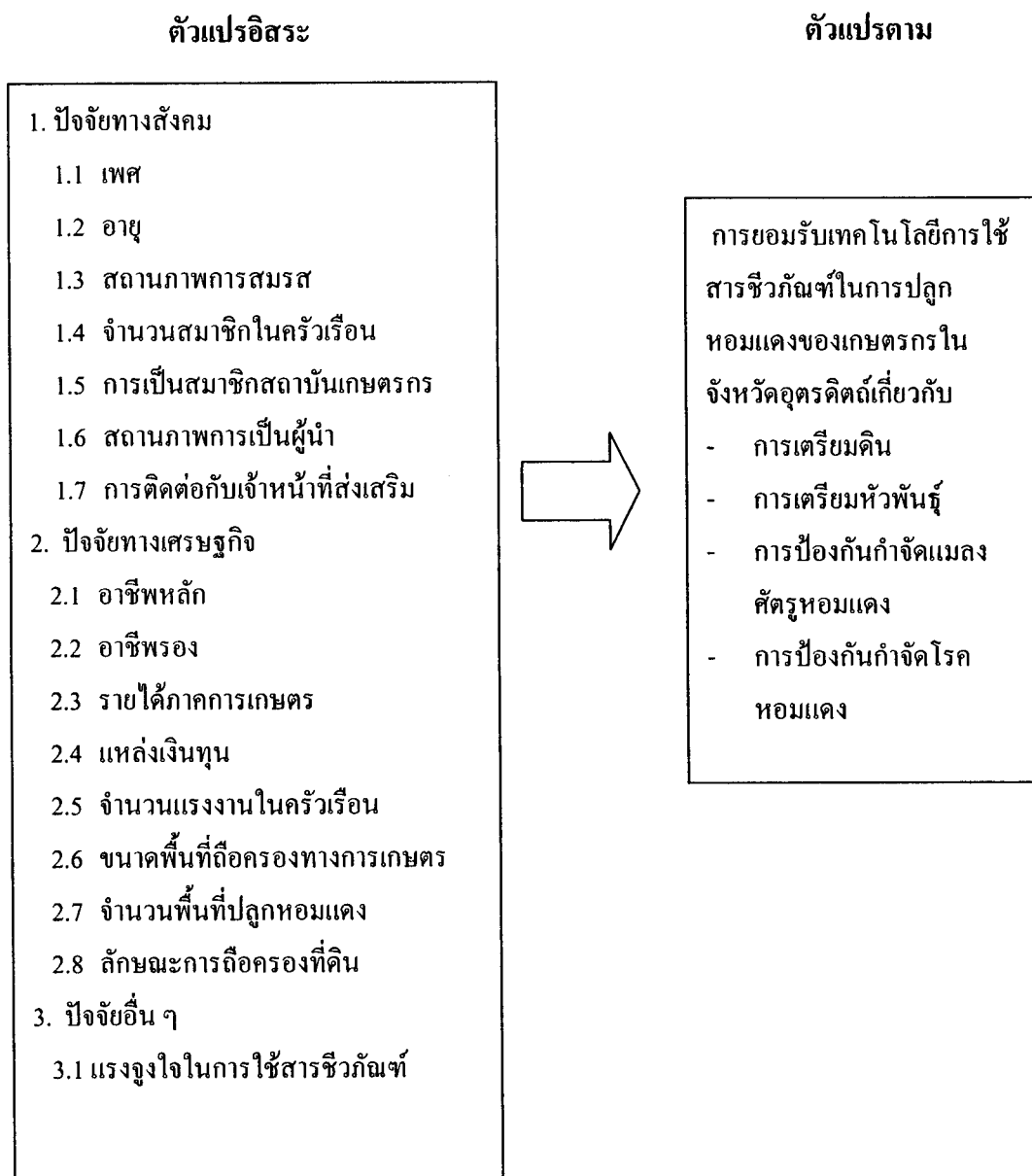
ทางราชการดำเนินการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตหอมแดงโดยวิธีสมัยใหม่ คือการใช้เทคโนโลยีทางด้านสารชีวภัณฑ์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และรักษาสภาพแวดล้อมได้อีกด้วย แต่การส่งเสริมยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเกษตรกรยังติดขัดกับการผลิตแบบดั้งเดิมตามความเคยชิน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกร เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและวางแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงให้ได้ผลผลิตที่ดีมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่น ๆ ของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง
- 2.2 เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกร

3. กรอบความคิดการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกร และสามารถนำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังกรอบแนวความคิดการวิจัยในภาพที่ 1.1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

มีปัจจัยบางประการทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานีในรอบปีการผลิต พ.ศ. 2549

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ปัจจัยบางประการ หมายถึง ข้อมูลสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และอื่น ๆ ของเกษตรกรผู้ใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดงในจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร แหล่งรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ แหล่งเงินทุน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร จำนวนพื้นที่ปลูกหอมแดง ลักษณะการถือครองที่ดิน และแรงจูงใจในการใช้สารชีวภัณฑ์

6.2 การยอมรับ หมายถึง การปฏิบัติของเกษตรกรภายหลังจากได้เรียนรู้ แนวความคิด ความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการใช้สารชีวภัณฑ์

6.3 หอมแดง หมายถึง พืชล้มลุก ซึ่งเป็นพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพรและพืชเครื่องเทศ ลักษณะลำต้นมีหัวอยู่ใต้ดิน ประกอบด้วยหัวเล็กหลายหัวอยู่รวมกัน

6.4 เทคโนโลยี หมายถึง การนำความรู้ แนวความคิด เทคนิควิธีการใช้สารชีวภัณฑ์ไปปฏิบัติในการปลูกหอมแดง

6.5 สารชีวภัณฑ์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตซึ่งมีคุณสมบัติในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูของหอมแดง และไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เชื้อรา ไตรโคเดอร์มา แบคทีเรีย (บี ที และ บี เอส) ไวรัส NPV และสารสกัดจากธรรมชาติ

6.6 เทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ หมายถึง ลักษณะการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตซึ่งมีคุณสมบัติในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูของหอมแดง และไม่เป็นอันตราย

ต่อผู้ผลิตและสิ่งแวดลอม ได้แก่ เชื้อราไตรโคเดอร์มา แบคทีเรีย (บี ที และ บี เอส) ไวรัส NPV และสารสกัดจากธรรมชาติ ในทุกขั้นตอนของการปลูกหอมแดง

6.7 เกษตรกร หมายถึง ผู้เข้าร่วมโครงการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้สารชีวภัณฑ์ ในการปลูกหอมแดงของจังหวัดอุดรดิษฐ์ ปี 2549

6.8 แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะที่เป็นตัวกระตุ้น ผลักดัน ให้เกษตรกรปฏิบัติตามใน การใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปประกอบการพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงการ ส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกหอมแดง เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตและเสริมสร้าง ความปลอดภัยจากสารพิษให้แก่เกษตรกรและผู้บริโภค